

gehoorzaam zijn dan den menschen (25). Dit grondbeginsel beheerscht geheel de geschiedenis van de menscheit, en geldt zoowel voor geloovige Joden als voor ware Christenen. Gode gehoorzaam; ook al vraagt Hij wat ons het dierbaarst is; al schijnt Zijn eisch de vervulling van Zijn eigen beloften onmogelijk te zullen maken. Het is dit onbepaald gebod dat Daniël niet voor den leeuwenkuil deed terugbeven, en dat hem, toen hij geweigerd had aan „de wet” te voldoen, toch kon doen zeggen: „ook heb ik tegen U, o Koning! geen misdrijf gedaan” (26). Hoe anders zou de houding van dezen geloofsheld tegenover een Oostersch despoot en „wettelijke” tyrannie geweest zijn, zoo hij de „redelijke” theorien van een Spinoza aangaande de onbeperkte verplichting van den braven burger om te doen wat de Overheid gebiedt had gehuldigd. De strijd van Mozes tegen den Egyptischen Pharao; van de profeten Israëls tegen afvallige koningen en een ongehoorzame priesterschap; van de apostelen tegen de Joodsche Overheden; van de eerste Christenen tegen hoogst beschaafde, met absolute macht bekleedde heidensche Keizers; van de martelaren tegenover eene alleenheerschende, alles beheerschende kerk, die, in plaats van Gods Woord, aardse machten inriep ter verdediging van de goddelijke waarheid; van de Hugenooten tegen den machtigsten Monarch van Europa geleid door een dwalende en verblinde geestelijkheid; van de Pausen tegen de Keizers, als deze ook de Kerk zelve poogden te overheerschen; van de Roomsche-Katholieke geestelijkheid die aan den ontzettenden stroom eener revolutie, mede door haar dwalingen voorbereid, weerstand durfde te bieden, toen bijkans ieder ander of zwichtte of vluchtte; van de Christelijke Gereformeerden, om hun trouw aan de historische belijdenis hunner kerk en hun verzet tegen een onrechtmatige en onrechtvaardige Synode, op aandrijven van „liberale” medeleden hunner eigen kerk, met smaad en spot overladen, met zware boete gestraft, uit eigen bedehuizen geweerd; van een arm en onbemid-